

Avskildhetsplacering av en intagen

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 17 maj 2010, mot Kriminalvården, anstalten Västervik Norra, uppgav AA i huvudsak följande. Den 29 april 2010 placerades han i avskildhet. Han återfördes till sin avdelning den 3 maj 2010. Trots att han varken var våldsam eller skadade anstaltens egendom fick han under de fyra dygn avskildheten pågick vistas i ett bostadsrum som inte hade någon annan inredning än en madrass. Det tog 24 timmar innan han fick veta varför han hade placerats i avskildhet. Han fick inte möjlighet att kontakta sin advokat under avskildheten.

AA uppgav vidare att avskildhetsbeslutet var ogrundat och han gjorde gällande att anstalten satt i system att använda avskildhetsplacering som bestraffning.

Utredning

Anstaltens avskildhetsbeslut under perioden den 1 april–1 juni 2010 begärdes in och granskades. Kriminalvården anmodades därefter att yttra sig över vad AA anförde.

I sitt remissvar anförde Kriminalvården (region Öst), genom regionchefen BB, följande.

Utredning

Anstalten har genom ställföreträdande kriminalvårdschefen CC yttrat sig och anförde bl.a. följande.

AA placerades avskild den 29 april 2010. Bakgrunden till beslutet om avskildhet var att ett förtroenderådsmöte hållits på avdelningen den 28 april 2010. Efter mötet sökte en intagen upp personal och berättade att han ville flytta från avdelningen. Av uppgifterna uppkom misstanke om att den intagne blivit hotad av medintagna och att det var anledningen till att denne ville bli flyttad. Den 28 april 2010 avskildes därför en av de intagna såsom misstänkt för delaktighet i det misstänkta hotet. Efter att ytterligare uppgifter framkommit blev även AA misstänkt för delaktighet, varför denne avskildes den 29 april 2010. Anledningen till att beslutsfattaren valde 20 § första stycket 1 KvaL som grund för beslutet var att bedömningen gjordes att flera andra intagna riskerade att utsättas för hot på avdelningen och att det därmed förelåg en fara för annan intagens säkerhet till liv eller hälsa.

AA delgavs beslutet om avskildhet samma dag som beslutet fattades. Av beslutet framgick att det hade framkommit uppgifter som tydligt pekade på att AA varit delaktig/drivande i hot mot medintagen. Det dröjde således inte alls 24 timmar innan AA fått veta anledningen till avskildheten.

Förhör i det misskötsamhetsärende som initierades hölls den 30 april 2010. Efter förhöret konstaterade anstalten att AA varit med vid det aktuella mötet men att det inte kunde styrkas att det förekommit något hot eller våld. Beslutet om avskildhet hävdades den 3 maj 2010 och beslut i misskötsamhetsärendet meddelades den 7 maj 2010.

Vad gäller rummen på anstaltens avskildhetsavdelning är dessa sparsamt utrustade då intagna kan placeras där av många olika anledningar. I de fall då det konstateras att en intagen på avskildhetsavdelningen inte uppträder våldsamt eller riskerar att skada sig själv eller annan kan utrustning såsom tv och radio tillföras rummet.

Anstalten, som är väl medveten om att avskildhet är en ingripande åtgärd och att dylika beslut ska tillämpas restriktivt, använder definitivt inte avskildhet som någon form av bestraffning. Anstalten kan inte bemöta de andra exempel som AA nämner, då AA endast refererar till ”en av de övriga intagna” eller ”en annan intagen”.

AA har vidare uppgett att han framförde önskemål om att kontakta sin advokat. Huruvida telefonsamtal kan beviljas från avskildhetsavdelningen avgörs utifrån en individuell bedömning i det enskilda fallet. AA anförde inte några särskilda skäl till varför han skulle behöva kontakta sin advokat omgående. AA informerades vidare i samband med delgivning av avskildhetsbeslutet om hur han kunde begära omprövning av detsamma.

Författningsbestämmelser

Tillämplig lag avseende avskildhet återfinns i 20–21 §§ lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, KvaL. Vidare reglering återfinns i 7 kap. 1 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt, KVFS 2009:4.

Tillämplig lag avseende intagnas telefoni återfinns i 30 § KvaL. Vidare reglering återfinns i 1 kap. 6–12 §§ KVFS 2009:4.

Kriminalvårdens bedömning

Vad gäller att AA placerades i avskildhet jml 20 § första stycket 1 KvaL, då anstalten bedömt att den information som kommit anstalten till handa varit så trovärdig att det förelegat risk för att andra intagnas liv eller hälsa skulle kunna komma att äventyras, anser Kriminalvården att det inte finns anledning att kritisera anstalten. Härvid noteras att risken att andra intagna skulle komma att hotas inte nödvändigtvis försvinner bara för att en tidigare hotad intagen förflyttats. En prövning huruvida beslutet varit riktigt i sak borde dock ha skett inom ramen för ordinarie förvaltnings- och omprövningsprocess i det fall AA var missnöjd med beslutet. AA hade under hela avskildheten möjlighet att begära beslutet omprövat. Detta har han dock inte gjort. Vidare tillbakavisas bestämt att avskildhetsplaceringar skulle användas för att bestraffa intagna. Även AA:s påstående att det skulle dröjt ett dygn innan han fick veta anledningen till avskildheten tillbakavisas av anstalten. AA blev delgiven avskildhetsbeslutet samma dag som det fattades och av beslutet framgår att AA enligt uppgift skulle varit delaktig/drivande i hot mot medintagen och att det kunde föreligga risk för annan intagens säkerhet till liv eller hälsa. Kriminalvårdens uppfattning är att det i ett beslut kan vara befogat att utlämna viss information som tillförts ärendet om det exempelvis finns anledning att anta att en uppgiftslämnarens säkerhet till liv eller hälsa skulle kunna äventyras. Att förhör rörande en eventuell misskötsamhet, utifrån den information som framkommit i samband med avskildhetsplaceringen, hölls med AA dagen efter avskildhetsplaceringen bedömer inte Kriminalvården som märkvärdigt eller felaktigt.

Beträffande lättnader i AA:s avskildhet bedömer Kriminalvården däremot att anstalten borde kunnat tillföra avskildhetsrummet någon form av ytterligare utrustning under de fyra dyggen då det inte framkommit några uppgifter som tyder på att AA varit våldsam eller skulle riskera att skada sig själv eller anstaltens egendom.

Vad gäller telefonsamtal till advokat kan inledningsvis konstateras att det inte finns någon rättighet att vid varje önskat tillfälle omedelbart få ringa advokat. Av 30 § KvaL framgår endast att telefonsamtal med advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet inte får avlyssnas utan den intagnes medgivande. I övrigt gäller att telefonsamtal mellan intagna och personer utanför anstalten får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Frågan huruvida telefontillstånd kan medges avgörs vanligtvis efter genomförda säkerhetskontroller och, när det gäller telefoni till IP- och mobiltelefon, även utifrån behovet att ringa. AA borde i det fall han önskade ringa till advokaten således gjort en framställan som sedan anstalten kunde ha utrett och behandlat.

AA yttrade sig över remissvaret. Han anförde bl.a. följande. Först i samband med förhöret den 30 april 2010 informerades han om vilken händelse som beslutet grundades på. Efter förhöret konstaterade anstalten att det inte kunde styrkas att det förekommit några hot eller något våld från hans sida och att det således saknades grund för att hålla honom avskild. Trots det dröjde det tre dagar innan avskildhetsbeslutet hävdades.

I ett beslut den 3 februari 2011 anförde *chefsJO Nordenfelt* följande.

Bedömning

Enligt 20 § första stycket lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (kriminalvårdslagen) får en intagen hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt bl.a. med hänsyn till rikets säkerhet eller föreliggande fara för den intagnes eller annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom eller för att hindra att den intagne påverkar någon annan intagen att allvarligt störa ordningen inom anstalten.

Innan beslut meddelas om en åtgärd enligt 20 § och vid omprövning av ett sådant beslut ska, enligt 22 § första stycket kriminalvårdslagen, de omständigheter som inverkar på frågans avgörande utredas. Enligt tredje stycket i bestämmelsen ska protokoll föras över vad som kommit fram vid utredning enligt första stycket.

JO:s granskning avser främst en kontroll av att myndigheterna har följt de regler som gäller för förfarandet, dvs. att myndigheterna har agerat korrekt i formellt hänseende. JO kan inte ändra eller upphäva myndigheters beslut och brukar inte ta ställning till om beslut är riktiga i sak eller uttala sig om de bedömningar en myndighet har gjort i ett enskilt fall. Jag finner inte skäl att frånga den principen i detta fall och avstår följaktligen från att uttala mig om huruvida beslutet att placera AA i avskildhet var befogat eller inte.

När det gäller förfarandet vill jag göra följande anmärkningar. Reglerna i 22 § kriminalvårdslagen tillkom för att tillgodose rättssäkerhetsintresset vid handläggningen av frågor om placering i avskildhet. Lagen medger inte att man meddelar interimistiska beslut. Lagrådet föreslog att en sådan bestämmelse skulle

tas in i kriminalvårdslagen. Departementschefen ansåg emellertid inte att det var nödvändigt. Han anförde i den delen bl.a. följande (prop. 1974:20 s. 229).

Lagrådet har föreslagit att i 22 § remitterade förslaget införs en bestämmelse som gör det möjligt att i avbidan på utredning rörande enrumsplacering enligt 20 § hålla intagen avskild från andra intagna om det finnes oundgängligen nödvändigt. Jag vill härom till en början framhålla att de fall av enrumsplacering som ifrågakommer enligt 20 §, och det gäller även sådan enrumsplacering som avses i paragrafens andra stycke, vanligen torde vara av den karaktären att frågan om isolering inte uppkommer plötsligt. Det bör därför i allmänhet finnas tillräcklig tid för en fullständig utredning rörande de omständigheter som inverkar på frågans avgörande innan beslut behöver meddelas. I vissa fall kan dock frågan om enrumsplacering vara av mer brådskande natur. Jag har i remissprotokollet anført att det i sådana fall bör vara möjligt att få fram ett beslutsunderlag så pass snabbt att det inte föreligger något behov av interimistiska åtgärder. Jag vill härtill foga den synpunkten att den utredning som skall föregå beslut om enrumsplacering – och f. ö. även omprövning av sådant beslut – naturligen får anpassas efter omständigheterna. I fall då ett isoleringsbeslut inte utan fara kan uppskjutas torde sakläget ofta vara så klart att någon mer omfattande utredning inte krävs. Det bör också beaktas att beslut om enrumsplacering skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger. Härav följer att kriminalvårdsmyndigheten kontinuerligt har att uppmärksamma nya omständigheter som kan föranleda en omprövning och eventuellt upphävande av tidigare isoleringsbeslut. Med hänsyn till det anförda anser jag att en bestämmelse om interimistiskt beslut rörande enrumsplacering i dessa fall kan undvaras.

Anstalten Västervik Norras beslutsunderlag när AA den 29 april 2010 placerades i avskildhet bestod av muntliga uppgifter, vilka ledde till misstankar om att bl.a. AA hade hotat en medintagen. AA hördes inte och han fick inte heller del av uppgifterna innan beslut fattades. Enligt min uppfattning var frågan om placering i avskildhet knappast så brådskande att det inte fanns tid för en fullständig utredning. Anstalten borde enligt min mening ha förhört AA och låtit honom ta del av och bemöta de uppgifter som framkommit innan beslut fattades. Dessa åtgärder vidtogs den 30 april 2010 och då som ett led i ett misskötsamhetsärende. Kriminalvården har i remissvaret anført att man inte finner det ”märkvärdigt eller felaktigt” att förhör rörande en eventuell misskötsamhet, utifrån den information som framkommit i samband med avskildhetsplaceringen, hölls med AA dagen efter avskildhetsplaceringen. Jag ser inte heller något anmärkningsvärt med det. Den utredning som sker i misskötsamhetsärenden är emellertid något annat än den utredning som enligt 22 § kriminalvårdslagen ska föregå en avskildhetsplacering enligt 20 §.

När det gäller AA:s kritik mot förhållandena för honom på avskildhetsavdelningen, har Kriminalvården i remissvaret anført att anstalten borde ha kunnat tillföra bostadsrummet någon form av ytterligare utrustning. Jag delar den bedömningen.

AA har slutligen klagat på att han inte gavs tillfälle att ringa advokat under avskildhetsvistelsen. Jag vill i denna del anføra följande. Som Kriminalvården har påpekat i remissvaret har intagna inte någon explicit rättighet att vid varje önskat tillfälle omedelbart få ringa advokat. Det är enligt min mening emellertid en självklarhet att en intagens önskemål om samtal med advokat ska behandlas med största möjliga generositet och på ett så smidigt sätt som möjligt. Det bör vara

möjligt att få till stånd ett telefonsamtal utan en skriftlig ansökan. Det ankommer i princip inte på Kriminalvården att bedöma behovet av samtalet.

Det har i övrigt inte framkommit något som föranleder kritik eller andra uttalanden från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det anförda.